

Referenți științifici: prof. univ. dr. Liviu PAPADIMA
lector univ. dr. Oana FOTACHE

CUPRINS

©editura universității din bucurești
Șos. Panduri, 90-92, București - 050663; Telefon / Fax: 021/410.23.84
E-mail: editura_unibuc@yahoo.com
Internet: www.editura.unibuc.ro

Tiparul s-a executat sub c-da nr. 3035 / 2012
la Tipografia Editurii Universității din București

Tehnoredactare computerizată: Meri POGONARIU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României OMAGIU. Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana

**Modernitate și interdisciplinaritate în cercetarea lingvistică. Omagiu
doamnei profesor Liliana Ionescu-Ruxăndoiu / ed. Mihaela
Constantinescu, Gabriela Stoica, Oana Uță Bărbulescu. -
București: Editura Universității din București, 2012**

Bibliogr.

ISBN 978-606-16-0099-1

- I. Constantinescu, Mihaela (ed.)
- II. Stoica, Gabriela (ed.)
- III. Uță Bărbulescu, Oana (ed.)

Portret

Alexandru Niculescu.....

Date bio-bibliografice.....

Tabula gratulatoria.....

Articole

Elena ALBU, *Litota în discursul politic*.....

Rodica AMEL, *Linguistic interaction - an organic structure*.....

Iulia BARBU, *Verba dicendi din limba română care nu ad
dificultăți de interpretare*.....

Cezar BĂLĂȘOIU, „Rinul se varsă în mare”. *Ștergerea măr
procesul de îmbogățire a unui discurs fondator*.....

Niculina BERCEA, *Procese eliptice în proza lui Mircea Horia S*

Angela BIDU-VRĂNCEANU, *Terminologie și pragmatică*.....

Grigore BRÂNCUȘ, *Valorile perfectului simplu în „La Lilieci”*.....

Marinela BURADA, *From language facts to cultural assumptions
study*.....

Cristina CĂLĂRAȘU, *Interacțiunea verbală literar/ regional în
Studiu de caz*.....

Victor CELAC, *Despre metodă în lexicografe și un studiu
sintagmei casa scării*.....

Oana CHELARU-MURĂRUȘ, *Mâncăm „cu stil”: denumiri me
culinar românesc*.....

Iuliana CHIRICU, *Condiții de reușită a discursului raportat*.....

Gheorghe CHIVU, *Fapte de limbă vorbită în „Occisio Gregorii
de teatru scrisă în limba română*.....

Sara CIGADA, *Remarques sur les fonctions du discours direct dan*

Marina CIOLAC, *L'interaction verbale mediatisee : types de d
emission française telediffusee*.....

Mihaela-Viorica CONSTANTINESCU, *Umor politic româ
comunistă. Studiu de caz pe un corpus autentic*.....

Alexandra CUNIȚĂ, <i>Prise en charge et prise en compte dans l'avant-propos ou Tedito(rial) du magazine Science & Vie</i>	2gg		Emilia PARPALĂ, <i>Paranteze „pragmatice” (denivelări enu românească postmodernă)</i>	
Măria CVASNÎ CĂTĂNESCU, <i>Analogia - stereotip argumentativ în Anonimul Cantacuzinesc</i>	2Q2	\	Carmen-Ioana RADU, <i>Identitatea discursului parlamentar ro european. Studiu comparativ</i>	
Florica DIMITRESCU, <i>Din nou despre datarea elementelor lexicale ale limbii române - cu privire specială asupra neologismelor</i>	7 0 9	†	Nicoleta ROGOSIEVICI DEACONU, <i>Reprezentarea parodică post</i>	
Frans H. VAN EEMEREN & Bart GARSSSEN, <i>Strategic maneuvering in political argumentation. The plenary debate in the European Parliament as an argumentative activity type</i>			Julieta ROTARU, <i>Reprezentările palatalei africcate lung atharvavedice și dialectele vedice</i>	
Claudia ENE, <i>Forme ale polifoniei în limbajul publicistic românesc din secolul al XIX-lea</i>			Răzvan SĂFTOIU, <i>Perspective asupra faticului</i>	
Giovanni GOBBER, <i>Notes on Dialogical Structuring in Georgian Verb Morphology</i>			Raluca SINU, <i>Traducerea umorului bazat pe componenta cult în limba română a The Daily Show - Global Edition</i>	
Sanda GOLOPENȚIA, <i>Prenomsfrancos en Nouvelle Angleterre?</i>		!	Andreea SOARE, <i>Funcții ale dativului în cronica lui Ion Neculce</i>	
Valeria GUȚU ROMALO, <i>în problema „sintaxei dialogale”</i>	2 6 9		Camelia STAN, <i>0 structură sintactică veche: complementul predi</i>	
Ana-Cristina HALICHIAS, <i>Exprimarea metaforică a noțiunilor DEȘTEPT și PROST în limba latină</i>	2jj	;	Gabriela STOICA, <i>Afecte și lexic afectiv în context religios (sece XVIII-lea)</i>	
Emil IONESCU, <i>Un pseudo-concept: relațiile ternare</i>	00ZT	S	Adriana STOICHIȚOIU ICHIM, <i>Aspecte sociolingvistice privin la numele de profesioni</i>	
Catherine KERBRAT-ORECCHIONI, <i>L'impolitesse dans certains types d'interactions à caractere politique: problemes theoriques et etude de cas</i>			Ariadna ȘTEFĂNESCU, <i>Imaginea oratorului în discursul pa din secolul al XIX-lea: metodă de analiză și studiu de caz</i> ...	
Raluca LEVONIAN, <i>Comicul intertextual în literatura parodică postmodernă</i>	2n	!	Ana-Maria TEODORESCU, <i>Despre cercetarea interacțiunii românesc - privire sintetică de după 1990. Contribu</i>	
Natașa-Delia MAIER, <i>Forme ale autodezvăluirii în conversația cu participare exclusivfeminină: narațiunea și lamentarea. Studiu de caz</i>	328	§	Ruxândoiu în acest domeniu	
Mihaela MANCAȘ, <i>Câmpul lexico-semantic al „tristeții” în poezia lui Tudor Arghezi</i>		\	Alice TOMA, <i>L'organisation topicale du discours mathematique</i> ...	
Măria MARIN, <i>Arhiva Fonogramică a Limbii Române, sursă de material pentru cercetări interdisciplinare</i>	3 4 2		Domnița TOMESCU, <i>Actualizarea alocutivă prin vocativ în limba</i>	
Luminița MARTON, <i>Figură de stil și semnificație în poezia Lecția de citire de Nichita Stănescu</i>			Camelia UȘURELU, <i>Tendențe actuale în evoluția numelor de</i>	
Stanca MĂDA, <i>Rolul moderatorului în ședințele din mediul profesional</i>	3 5 8		Oana UȚĂ BĂRBULESCU & Melania ROIBU, <i>Medierea în lacurile pot fi și altceva în afară de lacuri</i>	
Cătălina MĂRĂNDUC, <i>Tehnici de problematizare în textul literar</i>		}	Andra VASILESCU, <i>Deicticele empatetice</i>	
Iulia MĂRGĂRIT, <i>Din lexicul dialectal al femeilor</i>			Ioana VINTILĂ-RĂDULESCU, <i>Observații asupra limbajului recente</i>	
Michael METZELTIN, <i>L'importance de la semantique referentielle</i>	3 8 3		Lucia WALD, <i>Probleme ale traducerii în concepția lui Ieronim și</i>	
Manuela NEVACI, <i>Unitatea etnică și lingvistică a aromânilor cu dacoromânii (pe baza surselor bibliografice)</i>	on,		Rodica ZAFIU, <i>Argumentarea prin analogie: criterii de eva respingere</i>	
Florentina NICOLAE, <i>Considerații privind perenitatea limbii latine în evoluția limbajului religios românesc</i>	397		Ramona-Maria ZVIRID, <i>Teoriile emoției și actele de limbaj exp</i>	
Alexandru NICULESCU, <i>Un „doctor - canus vir - ex Walachia”</i>	402			
Gabriela PANĂ DINDELEGAN, <i>Distribuția diftongilor ea și da și poziția lor în</i>				

etc). Contextele în care sunt introduse unele neologisme nu sunt totdeauna conforme normele standard ale morfosintaxei sau cu cele ale semanticii: *e într-un protest, ...nu găsim nicio intelectualitate în asta*. Alteori se recurge chiar la creații proprii bazate pe sisterrj limbii, de exemplu pluralul *oratorii: au oratorii pentru sală* etc, în care unitatea nou crea^ are ca sinonim cuvântul „discurs”.

6. Suprapunerea diverselor registre ale limbii: **standard, regional, popui** evidențiată anterior poate conduce la o concluzie mai generală, și anume că, în cazul studii deși, programatic, subiectul își propune să nu renunțe la specificul regional al achiziției! native ale limbajului, în practică adoptă unele particularități din alte arii (îndeosebi ^ muntenească, unde trăiește în ultima vreme).

7. Din perspectiva atenuării diferențelor regionale în vorbire, un rol important îl* astăzi interferențele culturale și interacțiunile culturale determinate de statvj socioprofesional al vorbitorilor. Acesta are, în general, un rol important în desfășurat acestui proces, putând grăbi sau întârzia atenuarea diferențelor regionale. în cazul prezerJ este vădit rolul său în impulsionearea procesului, așa cum este evident că orice predictibilitP referitoare la evoluția sa ulterioară este prematură.

8. Epoca mondializării, în care ne aflăm în momentul de față, acționează în ser accelerării procesului respectiv. Deși lingviștii acceptă cu greu conceptul de *globalii lingvistică*, el se infiltrează tot mai mult în majoritatea domeniilor vieții, astfel încât z afirmații surprinzătoare de tipul: „globalizarea nu cruță nici literatura. Pare evident căi exista (există deja?) o literatură fără frontiere” (Manolescu 2011).

Bibliografie

- Charaudeau, P., D. Maingueneau (sous la direction de), 2002, *Dictionnaire d'analyse du discours*, Paris, Edil du Seuil.
- Coteanu, I., 1961, *Elemente de dialectologie română*, București, Editura Științifică.
- Cvasnii Cătănescu, M., 1982, *Structura dialogului din textul dramatic cu aplicare la dramaturgia româneă* București, Tipografia Universității din București.
- Maigret, E., 2003, *Sociologie de la communication et des mediaș*, Paris, Armând Colin.
- Manolescu, N., 2011, „Poezia fără frontiere”, *Adevărul*, 1-2 octombrie, 2011, p. 63.
- Vion, R., 1992, *La communication verbale. Analyse des Interactions*, Paris, Edition Hachette.
- Vulpe, M., 1967, „Fapt dialectal, fapt popular”, *Studii și cercetări lingvistice*, XVII, nr. 4 (apărut și în M. *Opera lingvistică*, I, 1967, pp. 61-71).

Literary / regional verbal interaction in the globalization era. A case study

Abstract

In this article, the author has undertaken a study case looking at the interference between the regii language (the Moldavian subdialect) and the standard language. The results are conclusive: although the spdl declares that he retains his regional language, in reality this is only achieved to a lesser extent in the interview. strongest feature of the regional language is seen at the level of vowels; the alteration of consonants accordin the peculiarities of the Moldavian subdialect occurs much less frequently. The high levels of neologism usagei the predominance of the standard pronunciation shows the diminishing of the dialectic differences, as a resul education and globalization.

DESPRE METODĂ ÎN LEXICOGRAFIE ȘI UN STUDIU DI BIOGRAFIA SINTAGMEI CASA SCĂRII

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”

Pe la începutul secolului al 20-lea, în lingvistica europeană se înfrun direcții: una, a neogramaticienilor, inspirați, în ultimă instanță, de lingvistica in care erau interesați mai ales de originea formelor verbale și de stabilirea legiloror cuvintelor. Etimologia practică în cadrul acestei direcții era esențialmen *origine*. Unul dintre ultimii reprezentai ai acestei direcții și, probabil, cel mai i Meyer-Liibke, cu al său REW. Cealaltă direcție, inspirată de expansiunea domeniul geografiei lingvistice și, în general, de acumularea unor mari cantit ordin lingvistic și filologic, insista dimpotrivă asupra faptului că fiecare cu evoluează de-a lungul secolelor în împrejurări speciale, unice, angrenat într-o raporturi dintre cele mai diferite cu alte cuvinte, dm aceeași familie sau dir raporturi care se nasc și apoi dispar, într-un proces nesfârșit. Acest proc comparat cu mișcarea valurilor pe suprafața mării, mișcare uneori mai furtunoas calmă, dar care nu încetează niciodată și nici nu prezintă stări identice. etimologia nu se limitează să descopere etimonul îndepărtat, ci își propune să detalii și *biografia* cuvintelor. Ar fi un truism să mai spunem că între for cuvintelor și originea lor nu există un gol, ci o evoluție continuă. Cei care au direcție sunt, între alții, Hugo Schuchardt, Jules Gillieron și Walter von Wartb aparține și opera cea mai importantă, izvorâtă din această viziune - FEW.

Dacă ne gândim la modul în care este tratată etimologia cuvintelor în limbii române din ultimele decenii, trebuie să admitem că este vorba, fără ex simplă *etimologie-origine*. Totul este cât mai succint cu puțință în alinea etimologiei; cuvântul de ordine pare să fi fost limitarea la simpla enunțare a etir cum etimonul ar fi o mică podoabă, care trebuie agățată la sfârșitul fiecărui a orice fel de indicații privind eventualele interferențe dintre cuvinte, privind mo evoluții semantice (care nu totdeauna sunt de la sine înțelese), în cazul polisemantice, sau privind originea și motivația expresiilor, sintagmelor și a alton vorba de un fel de inerție a lexicografici românești din ultimele decenii, inerție greu de înțeles și de acceptat cu cât în lingvistica românească se înregistrează din multe cercetări excelente care au în vedere biografia cuvintelor, adică urmărirea evoluției formelor și a sensurilor, prin cercetarea atentă a atestărilor disponibili studiile lui A.I. Graur (1963, 1975), volumele dedicate expresiilor românești Stelian Dumistrăcel (2001 [ultima ediție]), volumele publicate în colecția coordonată de acad. Marius Sala (Avram 1997, 2000, 2001; Frățilă 2000; L 2007; Mărgărit 2007; Nestorescu 2006) și multe altele.

S-ar putea obiecta că toate detaliile legate de biografia cuvintelor ar în dicționarele adresate publicului larg, precum DEX, NDU etc, și că ele ar pu

mult în dicționarele academice. Realitatea este însă că și în dicționarele academice - DL MDA - domină aceeași tendință de a prezenta etimologia într-o manieră cât mai concisă. Situația era alta în DA, seria veche a dicționarului academic, unde adesea s-au dat detalii legate de biografia cuvintelor, dar actualmente tendința este inversată și trebuie s-o spunem această inversare este un fapt mai degrabă anacronic. În fond, această manieră concisă de a indica etimologia este inspirată chiar de dicționarele academice din ultimele decenii. DEX, celelalte dicționare adresate publicului larg, în general, au rezumat DLR-ul, deci ele nici nu aveau cum să dezvolte etimologia mai mult decât în DLR.

În definitiv, lexicografia este un domeniu care își extrage materia din științele limbii din filologie, dialectologie, semantică, etimologie etc. și deci lucrările lexicografice ar trebui să fie racordate cumva la progresul acestor științe.

Pe de altă parte, dorim să prezentăm exemplul lexicografic francez, unde, la fel ca și în dicționarele adresate publicului larg, precum *Petit Robert* etc., în general, rezumă marelui dicționar etimologic, FEW, dar marea deosebire este că acolo ele au ce rezuma! De pildă, în *Petit Robert s.v. crucial* putem citi că acesta este un împrumut din latină, atestat în francea din 1560, cu sensul inițial „fait en croix” (= în formă de cruce), cu citatul ilustrativ *Incisio cruciale*, iar despre sensul mai răspândit actualmente „fondamental, tres important, [și] capital, critique, decisif, determinant” se precizează că el este atestat din 1911, fiind un calchism semantic după engleză. Evident că această prezentare succintă din *Petit Robert* are la bază mai ales datele din FEW 2, 1381b s.v. *crux*, unde sunt înregistrate atestările, începând de la cele mai vechi și până în momentul redactării, și unde aceste date sunt analizate și interpretate. În

În cele ce urmează vom cerceta biografia sintagmei *casa scării*, pentru a încerca să aducem unele clarificări în această privință, clarificări care lipsesc cu desăvârșire din dicționarele limbii române, de vreme ce ele se limitează doar să noteze și să defina această sintagmă în cadrul articolului *casă* „clădire destinată pentru a servi de locuință omului”. Uneori sintagma *casa scării* este enumerată printre alte unități într-o ordine care poate părea bizară, cum vedem în MDA s.v. *casă*: sintagma noastră, *casa scării*, apare (s.v. nr. 33), după *casa ascensorului* (nr. 32), deci undeva între *casa morii* (nr. 30) și *casa suveicii* (nr. 35). Altfel, ca în DEXI, sintagma *casa scării* stă, fără nicio explicație, în vecinătatea sintagmei *casa mare* și această alăturare iarăși poate părea bizară, de vreme ce *casa mare*, *casa morii* sau *casa suveicii*, aparțin universului rural tradițional, iar *casa scării* și *casa ascensorului* trimit la realități ale mediului urban prin excelență.

Așadar, de ce se spune *casa scării*? Desigur, în orice bloc există o scară, sau mai multe, dar de unde și până unde *casa scării*? De ce spațiul în care este construită scara s-a numit *casă*? Una peste alta, deși motivația rămâne neclară, probabil toți vorbitorii sînt convinși că aici este o utilizare specială a binecunoscutului cuvânt *casă* s.f. „clădire destinată pentru a servi de locuință omului”, echivalent deci cu fr. *maison*, eng. *house*.

Pentru a elucida originea și, implicit, motivația acestei sintagme, am încercat să vedem, pe de o parte, ce sintagme similare cu termenul *casă* mai există în limba română (este vorba despre *casa ascensorului/liftului* „spațiul în care se deplasează ascensorul”). Pe de altă parte, am încercat să vedem ce sintagme mai există în limba română pentru a denumi aceleași spații, „spațiul din structura unei clădiri în care este construită scara”/ „spațiul în care se deplasează ascensorul”. Am descoperit structuri precum *golul scării*, *colivia scării*, *cușca scării* și chiar *caja scării* cu acest sens, precum și sintagme corespunzătoare pentru *ascensorul golul ascensorului*, *colivia ascensorului*, *cușca ascensorului*.

Am realizat documentarea acestei cercetări având în vedere următoarele elemente fundamentale, în viziunea noastră: am distins, pe de o parte, (1) *sursele primare* și (2) *sursele secundare* și îl oricare fel, din orice stil funcțional, în care un autor construiește un anumit scop, altul decât acela de a reflecta asupra cuvintelor, iar pe de altă parte, (3) *sursele primare* și (4) *sursele secundare*. *Sursele primare* sunt cele care au ^*cundare* - dicționare de orice fel, lucrări consacrate lexicului și terminologiei și *sursele secundare* sunt toate acestea sunt caracterizate tocmai prin reflecția asupra cuvintelor.

„Sursele primare” sunt termenii aleși pentru a fundamenta această distincție {*surse primare/ secundare*}. Sursele secundare sunt toate lucrările care conțin termenii care pot fi utilizați, deoarece orice lucrare din categoria *sursele secundare* trebuie să fie fundamentată pe surse primare.

* la anumite *surse primare*. Această raportare poate fi explicită sau nu, dar este obligatorie. Dacă nu este, în niciodată, în cazul unei întreprinderi lexicografice cât de cât serioase. Chiar dacă cineva ar dori să alcătuiască un dicționar din ceea ce știe el, fără a se documenta, acesta nu poate fi un dicționar al propriului său idiolect, cu alte cuvinte, propria competență lingvistică nu poate fi luată drept sursă primară. Nu dorim să se înțeleagă de aici că sursele secundare (și *sursele primare*) ar trebui să se raporteze exclusiv la surse primare. Se știe că dicționarele sunt produse într-un anumit moment dat pot fi luate drept surse pentru dicționarele în curs de elaborare, dar acestea care un nou dicționar s-ar limita doar la dicționare precedente, adică doar la surse primare ar trebui calificată fără dubiu drept plagiere și condamnată ca atare, pentru că nu este în acord cu pasul cu dinamica limbii și nu ar putea aduce nici un fel de progres în lexicografie. Este absolut sigur că nici un autor de dicționare nu ar putea face gestul de a declara că sursele secundare conțin surse primare și că s-a limitat doar la cele secundare.

În privința *sursele primare* valorificate, nu am fixat limite. Am folosit toate sursele de orice fel și toate corpusurile electronice la care am avut acces, inclusiv Internetul, pentru a găsi atestări cu sintagmele urmărite. Am luat în calcul și traduceri în română din surse universale, atribuind traducătorilor (și nu autorilor traduși) „responsabilitate” pentru sursele sau altei structuri lexicale. Am realizat această documentare urmărind mai ales surse primare atestări și, pentru această exigență, Internetul, evident, nu este un bun sfetnic. În cazul sintagma *casa scării* apare de câteva zeci de mii de ori pe site-uri în limbă română, iar sintagma *colivia scării* apare numai de 20 de ori, acest raport caracterizează starea de fapt actual. Dacă ne limităm doar la Internet, nu știm dacă nu cumva acum este o situație diferită. Anticipând, vom spune că, pe baza atestărilor mai vechi, este posibilă concluzia că situația chiar era diferită.

Mai precizăm că dicționarele și alte surse secundare prin excelență conțin surse primare și interesante atestări primare. Avem în vedere utilizarea de către lexicografi de *casă* în cadrul definițiilor, cu scopul de a defini alte cuvinte, deci în metalimbajul lexicografic. De pildă, în DA, litera C (1940) s.v. *colț* apare într-o definiție cuvântul *abrupt*, care este atestare primară a lui *abrupt*, din *metalimbajul* redactorilor de la volumul resurselor este cu atât mai valoroasă și, la prima vedere, chiar curioasă, cu cât în voi. În DEXI lipsește un articol *abrupt*. Cu alte cuvinte, *abrupt* a lipsit din nomenclatură din litera A, dar este folosit în metalimbaj, la litera C. Altfel, de exemplu, în DEXI, *golul ascensorului*, care apare de mai multe ori în LTR, s.v. *ascensor* (unde sunt multe detalii și cu desene, schițe, ce feluri de ascensoare există, care sunt părțile componente) această sintagmă lipsește s.v. *gol*. Așadar, autorii au folosit sintagma *golul ascensorului* o noțiune asumată anterior, fără a simți nevoia să o definească, dar cu scopul de a defini altceva.

Am consultat 27 dicționare ale limbii române, căutând unitățile lexicografice și vom discuta. În 13 dicționare dintre cele mai vechi nu am relevat nici un termen

lexicale avute în vedere (POLIZU [1857]; PONTBRJANT [1862]; BARCIANU₁ [1868]-BARCIANU₃ [1900]; LM [1871-1877]; DDRF [1893-1895]; TDRG, [1903-1924]; TDRG₁ [1986-1989]; TDRG₂ [2000-2005]; ȘĂINEANU₁ [1929]; CADE [1926-1931]; SCRIBAN [1939]; DA [ante 1940]).

1. CASA

1.1. Casa scării în dicționare.

1.1.1. Apare pentru prima dată în LTR_j s.v. *colivie* (1949, voi. 1, p. 726), ca sinonim s pentru *colivia scării*, definită „spațiu închis între pereți, într-o clădire, rezervat scării”. S.v. f *casă* apare, de asemenea, sintagma *casa scării*, însă fără definiție, doar cu trimitere la *colivie*, 1 unde, cum am spus, este dată și definiția. Această situație ne face să credem că sintagma 4 *colivia scării* era preferată, privilegiată în raport cu *casa scării*. Aceeași preferință, ^ privilegiere, există și în DP_j; DP₂; DTT, pentru că și aceste dicționare doar semnaleză:: sintagma *casa scării* s.v. *casă* și fac o simplă trimitere la *colivie*, sub care este dată definiția I „întreagă.”

1.1.2. în schimb în LTR, (1958, voi. 3, p. 556), lucrurile stau invers, deoarece^ sintagma *casa scării* este explicată cu mijte detalii s.v. *casă*, iar sintagma *colivia scării* esteți doar semnalată la locul alfabetic (s.v.r *colivie*), făcându-se trimitere la *casă*. De altfel, 3 sintagma *casa scării* este înregistrată și definită s.v. *casă* deja de DL (1955), apoi de M. D. J ENC; DEX; MDA; NDU; DEXI.

1.2. *Casa scării* în surse primare. în ciuda eforturilor noastre, cea mai veche atestare,,! descoperită de noi este din 1969. Este vorba despre traducerea în română a romanului j *Nostromo* de Joseph Conrad, realizată de Andrei Ion Deleanu:

Intre cei doi pereți ai casei scării, îngustă, năvălea lumină puternică de sus. (Deleanu 1969 : 207).

După această dată atestările devin din ce în ce mai numeroase. Iată câteva exemple : f]

In semiobscuritatea casei scării, merceologul, dintr-un confuz simț al datoriei, vru s-o tragă la el, s-ofi sărute, s-o jumulească puțin, he, he. (Breban 1994 [1972-1974]: 63).

Încă o rotire în casa scării, și ne-am pomenit pe palierul de la 8, într-o lumină suprafirească. [Cărtărescu 1996: 129].

Când a dat înghețul, caloriferele de pe casa scării au crăpat [pentru că geamurile se spărseseră].-! (Cimpoieșu 2001: 290).

O simplă căutare pe Google, pagini scrise în limba română, pentru expresia exactă | „casa scării”, în august 2010, ne-a dat peste 45.000 de ocurențe.

1.3. *Casa ascensorului* în dicționare. *Casa ascensorului* „spațiul în care se deplasează | cabina unui ascensor” apare în dicționare, s.v. *casă*, începând cu LTR_j (1-1949) apoi în LTR₁; DL; DP₁; M. D. ENC; DTT; DEX; MDA; NODEX; NDU; DEXI.

1.4. *Casa ascensorului/ liftului* în surse primare. Am găsit-o abia începând cu 1985

Iată alte atestări mai recente:

„Spațiile comune din interiorul clădirii (casa scării, **casa ascensorului**, holuri, scări exterioare)” {Legea locuinței nr. 114/1996}.

Urcam treptele... trepte de catedrală, până la marele portal căscat spre casa liftului cum îl văzusem atunci, în toamna mutării noastre. (Cărtărescu 2002: 23; mai este o

Testul căutării pe Google, site-uri în limba română, ne-a dat în a *casa ascensorului* peste 5.000 de ocurențe și pentru *casa liftului*, 18.600 ocurențe.

Cum am spus mai sus, sintagmele *casa scării*, *casa ascensorului* și *casa liftului* sunt singurele cunoscute în limba română pentru a denumi realitățile respective. Alte sintagme cu același sens, acum practic ieșite din uz, au adesea atestări în *casa scării/ ascensorului/ liftului*.

2. GOLUL

2.1. *Golul scării*. Nu există în dicționare, în schimb [2.2.] am o sintagmă sau varianta a ei cu al doilea substantiv la plural - *golul scării* în surse primare:

Deschise ușa în golul scării ce scoborau spiral înfrig și întuneric. (Arghezi 1965) *Vântul pătrundea în golul scării, prin uși șubrede, prost închise și mai totdeauna* (Popescu 1954: 267).

Suflul ședei la etajul doi și pașii vizitatorului neplăcut făceau în golul scării (Călinescu 1968 [1956]: 159).

Odată cu răsufările lor mirosul amar al florei de migdal urca din golul scării (Nersesian 1994: 164).

2.3. Este adevărat că sintagma *golul scării* nu este suficient de p însemna „casa scării” și credem că acesta este sensul ei mai tehnic și mai ve creat sensul ușor figurat „spațiu gol în jurul căruia sunt dispuse scările”. În acest loc gol nu există; scările, care merg de obicei în zig-zag, sunt practic interioară, probabil din motive de economie de spațiu, dar în unele clădiri aveau în mijloc un anumit spațiu destul de larg;_am descoperit, mai ale detenție, mai multe atestări de felul următor:

Nu a rezistat la atâtea presiuni morale și s-a aruncat cu capul în jos în golul scării dat ordin să se pună grilaje înalte pe scări. (Paven 1996: 50).

Totuși din citatul din Arghezi de mai sus se înțelege clar că a înseamnă exact „casa scării”, nu „loc gol în mijlocul unor scări”. Este ab o ușă să se deschidă direct în spațiul acela gol în care unii deținuți din înc se aruncau pentru a se sinucide.

2.4. Am descoperit și sintagma *golul ascensorului*, în LTR₁, cu sens în care se deplasează cabina ascensorului”: *Ascensoare cu mașina aș ascensorului, sus, sau la un etaj intermediar.* (LTR, s.v. *ascensor* [1957, v sunt cinci ocurențe ale acestei sintagme, pe paginile 106-109; este și o sc care se vede că *golul ascensorului* înseamnă exact „spațiul în care se d

În plus, am descoperit sintagma *golul pufului*, în domeniul mineritului, care pare, însemne „spațiul gol dintr-un puț de mină”. Iată citatul: *Barieră rulantă: barieră care închis golul puțurilor în dreptul rampelor* (LTRj, s.v. *barieră* [1949, voi. 1, p. 298]; pe această pagină mai sunt încă 3 atestări ale sintagmei *golul pufului* cu același sens).

Substantivul *gol* apare și în alte contexte tehnice, din domeniul construcțiilor: *goli ferestrei*, *golul ușii* „spațiu liber care se lasă în perete pentru a se așeza o fereastră sau o ușă (DL; MDA; DEXI; este clar că sintagma a călătorit din DL în celelalte două dicționare).

Am găsit 11 surse, databile înainte de 1980, între care T. Arghezi, G. M. Zamfirescuj Fănuș Neagu, unde apare sintagma *golul ușii*; două surse, databile înainte de 1980, între care Ion Minulescu, unde apare sintagma *golul geamului*; nouă surse, databile înainte de 1980 între care T. Arghezi, A I. Sahia, Ștefan Bănulescu, unde apare sintagma *golul ferestrei*. După 1980, atestările sunt, evident, din ce în ce mai numeroase.

2.5. Toate aceste sintagme ar putea părea cuiva, la prima vedere, niște utilizări metaforice, figurate, dar ele sunt, în realitate, niște unități tehnice, împrumutate din limba franceză, unde există toate sintagmele corespunzătoare: *vide d'escalier*, *vide d'ascenseur*, *vide de porte*, *vide de fenetre* (cf. Google, pagini în limba franceză, de pildă), unele cu atestări mai vechi de 200 de ani (*// faut observer que ce dernier moyen ne peut avoir lieu sans danger, non pour la solidité, mais pour l'usage, que lorsque le vide de l'escalier est assés grand pour que la largeur des marches, vers le bout de l'escalier, ait plus de 6 pouces, ou 1 centimetres* [Rondelet 1804 : 345]). E adevărat că aceste expresii sunt destul de rar întâlnite în franceză - ele nu sunt consemnate în TLF, fiind prea tehnice, dar TLF s.v. *vide* prezintă totuși următorul sens special din arhitectură, cărui îi sunt subsumate, în mod evident, toate aceste sintagme: „ouverture, baie pratique dans un mur; toute partie d'un bâtiment qui n'est pas occupée par de la construction”.

3. COLIVIA

3.1. Sintagma *colivia scării*. Apare pentru prima dată în LTRj s.v. *colivie* (1949, voi. 1, p. 726). Cum rezultă din ce am spus mai sus (1.1.1.), aici *colivia scării* pare a fi preferată în raport cu *casa scării*. Aceeași preferință apare și în DPi; DP; DTT, precum și în NODEXJ unde, s.v. *colivie*, apare sintagma *colivia scării* „spațiul închis rezervat scării unei clădiri”! precum și sintagma-sinonim *casa scării*, dar s.v. *casă* lipsește sintagma *casa scării*! Această preferință pentru sintagma *colivia scării* este abandonată în LTR., deoarece *colivia scării* este înregistrată s.v. (1959, voi. 5, p. 12) doar ca semnălaire și cu trimitere la *casa scării*, unde se dau toate detaliile. Celelalte dicționare nu atestă sintagma *colivia scării*.

3.2. Nu am găsit-o nici în vreo sursă primară.

3.3. Sintagma *colivia ascensorului*. Așteptarea inițială ar fi fost ca (în mod simetric-cu perechea *casa scării/ casa ascensorului*) *colivia ascensorului* să apară cu sensul de „spațiul în care se deplasează cabina unui ascensor, casa ascensorului”, ceea ce nu s-a întâmplat în dicționare, [3.4.] ci doar într-o sursă primară:

Treptele înconjurau colivia ascensorului, și la fiecare palier apărea câte un culoar lung cu covoare pestrițe (Ralea 1968 : 218).

5.5. În schimb, *colivia ascensorului* figurează cu alt sens, „cabina ascensorului” (LTRi s.v. „colivie” (1949, voi. 1, p. 208) de mai multe ori și în MDA s.v. *colivie*).

3.6. Cu același sens apare sintagma *colivia liftului* într-o sursă primară:

Manipula colivia liftului fără a te opri între două etaje (Cioculescu 1995 [1970]: 19).

Ambiguitatea constatată - *colivia ascensorului* cu cele două sensuri „cabina ascensorului”/ „cabina ascensorului” - trebuie să fi fost unul dintre factorii care au dus la eliminarea sensului „casa ascensorului”, cu atât mai mult cu cât substantivul *colivie* este cunoscut, cu un sens similar celui de „cabina ascensorului”, în domeniul construcției de metal acționată mecanic și servind la transportarea persoanelor și a minereului extras” (atestat din 1949, LTRi; LTR; DP^ DP; DL; DM; DER; DEX; MDA; NODEX; NDU; DEXI), precum și sensul (la rulmenți) „ramă metalică sau plastică, în care se montează corpurile rostogolitoare ale unui rulment și care se deplasează la o distanță egală și constantă între acestea” (atestat din 1949, LTRi; LTR; DP; EN; ENC; DTT; MDA; DEXI), dar și cu alte sensuri speciale, din mecanică etc.

3.7. Care ar putea fi originea acestor utilizări speciale ale substantivului *colivie*? Răspunsul nu poate fi decât următorul: calc semantic după fr. *cage*, s.f. „căsuță”, cu sensul de bază „colivie, cușcă”, atestat în franceză din 1150 (FEW, 2, 100). Cum putem vedea în dicționarele limbii franceze, există numeroase sintagme din domeniul tehnic în care intră acest substantiv: *cage d'un edifice* „ensamble de pièces extérieures qui en déterminent la forme”, *cage d'une maison*, *cage d'escalier* (1676 [FEW]), *cage d'ascenseur*, *cage du différentiel*, *cage de la bielle*, *cage de bielle*, *cage d'un roulement à bille*, *cage de laminoir* și chiar din anatomie (toate în TLF). Inspirându-se din franceză, unii vorbitori ai limbii române au creat substantivul *colivie* diversele sensuri speciale, care apar în sintagmele menționate: *colivia scării*, *colivia ascensorului*, *colivie la rulmenți*.

4. CUȘCA

După ce am văzut că în limba română există sporadic sintagme precum *colivia ascensorului*, nu vom fi mirați să aflăm că există și sintagme corespunzătoare *cușcă*, evident, un alt calc semantic, tot după fr. *cage*.

4.1. *Cușca scării* „casa scării” nu apare în dicționare, [4.2.] dar am găsit o serie de surse primare :

L-am cunoscut pe Ion Pillat în casa lui Alexandru Macedonski. Voi uita vreodată scării la capătul căreia felinarul aprins până la cele mai târzii ore ale nopții era nesiguri care escaladau acest dificil urcuș al poeziei? (Vianu 1971 [1934]: 206).

Ziua, cușca scării și vestibulul primesc lumina soarelui de sus, printr-un luminat planurile arhitectului Vilacroz. (Petrescu 1988 [1955]: 349).

În cealaltă mână avea o pungă de cauciuc roșu pentru apă caldă și se oprise în curtea strigând „Dilsey” la intervale regulate, fără inflexiuni, spre cușca liniștită a scării întuneric complet, deschizându-se apoi iarăși acolo unde o fereastră cenușie îl privea. (Ivănescu 1971:251).

Toate [picturile] se găsesec în **cușca scării** clopotniței, fiind ascunse de privirile credincioșilor. Ele nu ajung deci un caracter public, fiind un fel de „Malerei fur Maler”, o pictură pe care zugravul o realizează pentru sine și câțiva inițiați. (Barbu 2001: 198).

4.3. Nici sintagmele *cușca ascensorului*, *cușca de lift* „spațiul în care se deplasează cabina ascensorului” nu apar în dicționare, [4.4.] dar le-am descoperit în două cărți recente:

Nu mă puteam despărți de dânsul, el însuși îmi ținea strâns brațul, coborând scările, de-a lungul **cuștii de lift**, ajungând în holul marmorean și, în sfârșit, în stradă, pe Edgar Quinet. (Cosașu 1997: 82).
In curte... se așteama deja un amurg albastru, alunecând ca un enorm **ascensor** între pereții **cuștii** (Lazurca 1998:477).

4.5. Însă *cușca ascensorului* are, ca și *colivia ascensorului*, același potențial de ambiguitate, putând să desemneze nu doar „casa ascensorului”, ci și „cabina ascensorului” cum se vede din următorul exemplu:

Domnul senator, corpolent, important și sever, s-a închis în **cușca ascensorului**, pe când doamna M escaladat treptele de marmură, pe fâșia îngustă de pluș roșu, cu sprintenă agerime de căprior. (Petrescu; 1961 [1924]: 515).

Acesta trebuie să fie unul dintre motivele marginalizării sintagmei *cușca ascensorului*, cu ambele sensuri, în limba română actuală. Adăugăm că o bună motivație suplimentară pentru *cușca ascensorului* „casa ascensorului” (dincolo de calchiera sintagmei din franceză *cage d'ascenseur*) este reprezentată de faptul că în clădirile mai vechi ea este confecționată din niște grilaje care chiar seamănă cu o cușcă, cum se poate vedea, de pildă, în clădirea Universității din București de pe strada Edgar Quinet, evocată de Radu Cosașu într-unul dintre citatele de mai sus. Pe de altă parte, această motivație nu se regăsește în cazul sintagmei *cușca scării* „casa scării” (v. atestările de mai sus). Nu ne-am putea imagina ca *casă a scării* să fie confecționată din grilaje.

5. CAJA

5.1. Acum, după ce am văzut că substantivul fr. *cage*, cu contextele tehnice corespunzătoare, se află la originea acestor utilizări speciale ale substantivelor *colivie* și *cușca* despre care am discutat, a venit momentul să aflăm că acest cuvânt francez nu numai că îmbogățește semantismul celor două substantive românești, ci a și fost împrumutat ca atare, în forma *cajă* s.f., figurând și el în cadrul unei sintagme pentru a denumi „casa scării”: *caja scării*, necunoscută mării majorități a dicționarelor - am găsit-o numai în LTR., care s.v. *cajă* (1958, voi. 2, p. 240) scrie: „*Caja scării* - termen impropriu pentru *casa scării* (v.)”! Înțelegem că, din punctul de vedere al autorilor LTR., această sintagmă este nerecomandabilă în realitatea corespunzătoare nu este definită aici, s.v. *cajă*, ci în articolul *casă*, la care se face trimitere. Bănuim totuși că ceea ce s-a întâmplat în acest caz poate fi descris prin sintagmă (inventată de noi *ad hoc*) „sindromul *Appendix Probi*”. Altfel, dacă sintagma *caja scării* nu ar fi cunoscut o anumită circulație în epocă, autorii LTR. nu ar fi avut nici un motiv să o califice drept „termen impropriu pentru *casa scării*”. Mai credem că această calificare a sintagmei *caja scării* va fi avut la bază și motivații de ordin ideologic din epoca respectivă (1958)! Probabil, autorii LTR. au dorit să lase să se înțeleagă că sintagma *caja scării* trebuie considerată o invenție „capitalistă, decadentă etc”, spre deosebire de sintagma *casa scării*, pe

5.2. Totuși, deși această sintagmă a fost combătută de LTR., necunoscută mării majorități a vorbitorilor, ea apare în câteva cărți din deceniul

Caja scărilor spiralice. (Vătășianu 1959: 130)

Dintre cele trei corpuri de clădire, cel dinspre apus avea deasupra parterului și un **scară spiralică** din care a mai rămas **caja**. (Vătășianu 1959: 294)

O **scară spiralică** a cărei **cajă** e asupra fațadei din nord. (Oprescu 1970: 175)

O **scară** în spirală, găzduită într-o **cajă** cilindrică. (Drăguț 1979: 123)

Prin **caja scării** tăiată în grosimea zidului, destul de îngustă ca să poată fi ușor apărată împotriva a douăzeci de dușmani, răzbi murmurul a două glasuri. (Deleanu 1969: 10)

apare și sintagma general cunoscută *casa scării* {*Între cei doi pereți ai casei scării* luminează puternică de sus. [207]) cu sens identic. Nu putem întrevedea nici o diferență semantică între aceste două sintagme: atât *caja scării*, cât și *casa scării* din acest context strict același obiect din realitatea extralingvistică. Trebuie să deducem de aici că traducătorului cele două sintagme erau sinonime.

Ne oprim asupra atestărilor din cartea lui Virgil Vătășianu, cunoscut lingvist și medievist român (n. 1902, Sibiu - m. 1993, Cluj), cu studii liceale la Sibiu, la București (1920-1924), apoi la Praga, și doctorat la Viena (1927). După finalizarea studiilor, a locuit la Cluj și a lucrat la Universitatea din Cluj. Faptul că, prin anii 1920, ancorat mai degrabă în mediul științific de expresie germană nu l-a împiedicat să adopte acest franțuzism - *caja scării* - în cartea sa publicată în 1959. Cum am arătat mai sus, atestare a sintagmei de față datează din 1958 (LTR.), deci cu un an mai înainte de apariția sa. Aproximativ apropiere cronologică este desigur întâmplătoare. Trebuie să ne imaginăm că Vătășianu și-a elaborat cartea pe durata a ani și ani de muncă și că el nu a avut încă 30 de ani, câți avea în 1959, ca să învețe un franțuzism precum *caja scării*: decenii.

În fine, în august 2010, am obținut de la Eugen Pamfil, conferențiar la Facultatea de Construcții, Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi”, Iași, o foarte bună confirmare a acestei sintagme. Am luat legătura cu Eugen Pamfil având în vedere următoarea întrebare: (1) dacă cunoaște sintagma *casa scării*, (2) cu ce sens (în caz că o cunoaște) este suficient să-i punem doar prima întrebare, la care Eugen Pamfil ne-a dat prola cea de-a doua, adăugând că unii profesori de la Facultatea de Construcții preferă să folosească expresia *caja scării*, considerând-o mai elevată decât *casa scării*.

Acest substantiv, *cajă*, are și alte sensuri, tot în contexte speciale, cum este „(mec.) înveliș metalic de protecție a unui motor; carter” sau în sintagma „caja scării” (atestată în dicționare din 1949, [după MDA, cu sensul „cabină (minieră)”, cunoscută și citată acolo, este imposibil de verificat, din cauza impreciziei în descrierea bibliografia MDA], apoi în LTR. [1958, voi. 2, p. 240 - pe aproape o pagină de multe detalii ce este *caja laminorului*], DP^ DP; DTT; M. D. ENC; NDU; DEXI) apare și în dicționarele de neologisme începând cu ediția a treia, din 1958, și privește sursele primare, am găsit acest substantiv doar într-un articol din *Limba Românească* (1952, VII, p. 159, 160, 162 „caja fmisoare [a laminorului]).

Observațiile pe care le putem desprinde sunt următoarele:

Sintagmele uzuale actualmente, *casa scării*, *casa ascensorului*, etc., sunt precedate de alte sintagme cu același sens, cu atestări adesea mai vechi, cu o concurență și pe care le-au marginalizat, dar nu le-au eliminat complet:

golul scării: atestat din 1934 (Arghezi 1965 [1934]: 134 ; Călinescu 1968 [1956]: 159; Nersesian 1951 164)

golul ascensorului: atestat în 1957 (LTR)

colivia scării: atestat din 1949 (LTRj; DPj; DP.; DTT; NODEX)

colivia ascensorului: atestat în 1968 (Ralea 1968: 218)

cușca scării: atestat din 1934 (Vianu 1971 [1934]: 206; Petrescu 1988 [1955]: 349; Ivănescu 1971: 25; Barbu 2001: 198)

cușca de lift: atestat în 1997 (Cosașu 1997: 82)

cușca ascensorului: atestat în 1998 (Lazurca 1998: 477)

caja scării: atestat din 1958 (LTR.; Vătășianu 1959: 130, 294; Deleanu 1969: 260; Oprescu 1970: „, Drăguț 1979: 123; mărturia prof. Eugen Pamfil [2010]).

Cușca de lift și *cușca ascensorului*, deși sunt atestate abia în anii 1990, nu au putut apărea brusc, ca niște meteoriți; ele trebuie puse în relație cu *cușca scării*, atestată deja din 1934, la Tudor Vianu.

Casa scării apare mai întâi în dicționarele (LTR., apoi DL, DEX ș.a.), cele mai veci; atestări în surse primare fiind sensibil mai tardive; la fel stau lucrurile-cu *casa ascensorului* și *liftului* (v. 1.1-1.4 supra). Acest raport este însă inversat în cazul tuturor celorlalte sintagme de care ne-am ocupat, care fie apar în surse primare cu mult înaintea consemnării lor în dicționare, fie apar numai în surse primare, lipsind deci din dicționare. Acest raport este foarte clar și o dată în plus în favoarea unei vechimi mai mari a celorlalte sintagme, comparate cu *casa scării/ascensorului*, generalizate actualmente.

Am văzut mai sus că toate sintagmele care au precedat și au concurat sintagmele *cușca scării*, *casa ascensorului/ liftului* provin, fără îndoială, din terminologia franceză a arhitecturii. Dar care ar putea să fie originea sintagmelor cu cuvântul *casă*? Credem că originea este, în mare, aceeași: sintagma *caja scării* a suferit o modificare de tip etimologică populară, devenind *casa scării*.

Pătrunderea în română a acestor sintagme a avut loc prin intermediul specialiștilor arhitecților. Putem situa în timp apariția lor în limba noastră pe la sfârșitul sec. al 19-lea, când au început să se construiască blocuri și în orașele din România, mai ales în București, deși cel mai vechi atestare este din 1924, în *Drumul cu plopi* de Cezar Petrescu (*cușca ascensorului* „cabina ascensorului” [Petrescu 1961 [1924]: 515]). Se știe că terminologia arhitecturii în limba română este de origine franceză. Credem că încercările arhitecților de a impune sintagma *caja scării* (încercări care continuă și în ziua de azi, după mărturia profesorului Eugen Pamfil de la Facultatea de Construcții din Iași) s-au lovit de lipsa de receptivitate a oamenilor de rând, a lucrătorilor de pe șantier, cărora această expresie trebuie să li se fi părut destul de ciudată. Poate că unii dintre ei replicau în felul următor: « *Ce e aia „caja scării”? Noi nu știm de nici un fel de „caja”! Lasă că noi o să-i zicem „casa scării”* ». Acesta ar fi deci un exemplu de etimologie populară - înlocuirea unei forme noi, insolite, cu un element mult mai bine cunoscut în limbă și aproximativ asemănător formal, astfel ca să se dea anumită motivație expresiei în cauză. Încă un factor ar fi de natură pur formală - înlocuirea lui [j] cu [s] se poate explica ca un fenomen de fonetică sintactică, ca o asimilare [j] - [s] [s] - [s]: *caja scării* > *casa scării*. Ne mai putem gândi și la faptul că în unele graiuri dacoromânești pluralul substantivului *casă* este *căși* și, deci, siflanta [ș] din această formă plurală cunoscută de o parte a oamenilor de rând, deosebindu-se de [j] doar prin lipsa de sonoritate, a putut și ea contribui în subsidiar la această etimologie populară: *caja scării* > *casa scării*. Se știe că o sintagmă fixă alcătuită din două (sau din mai multe) unități are șanse de a se impune și a se generaliza cu atât mai mari, cu cât prezintă un aspect fonetic melodic și

fluent, eufonic. Dintre cele două variante, *caja scării* răspunde prea puțin aceluiași timp și este mai puțin avantajată.

Dar trebuie să spunem că această explicație nu este singura la dispoziția noastră și în al doilea rând și în special în acest caz, am văzut că toate celelalte sintagme discutate (*golul*, *colivia*, *cușca*, *caja*...) provin indubitabil din influența franceză. Dacă *casa scării* ar fi fost un simplu calc după germ. *Treppenhaus*, atunci trebuie să admitem că rom. *casa scării* este un calc de structură după compusul german și să fie mulțumiți. Credem însă, în continuare, că originea corectă pentru rom. *casa scării* este cea detaliată în alineatele precedente, și nu germ. *Treppenhaus*. Pentru a susține aceste argumente împotriva germ. *Treppenhaus* nu avem decât să rearanjăm unele elemente deja discutate.

În primul rând și în general, terminologia arhitecturii în română este de origine franceză. În al doilea rând și în special în acest caz, am văzut că toate celelalte sintagme discutate (*golul*, *colivia*, *cușca*, *caja*...) provin indubitabil din influența franceză. Dacă *casa scării* ar fi fost un simplu calc după germ. *Treppenhaus*, atunci trebuie să admitem că rom. *casa scării* este un calc de structură după compusul german și să fie mulțumiți. Credem însă, în continuare, că originea corectă pentru rom. *casa scării* este cea detaliată în alineatele precedente, și nu germ. *Treppenhaus*. Pentru a susține aceste argumente împotriva germ. *Treppenhaus* nu avem decât să rearanjăm unele elemente deja discutate. Adăugăm că pentru „casa ascensorului” există un cuvânt compus cu *-haus* pentru „casa ascensorului”. Mai adăugăm că franceza a influențat și multe alte limbi, în special în acest domeniu al construcțiilor. Încercat să vedem de ce expresii dispun diverse limbi europene din sud-estul Europei noțiunea respectivă și am constatat că în limbile rusă, ucraineană, polonă și italiană există sintagme care conțin un substantiv cu sensul de „cușcă, colivie”. În limba franceză este calchiată exact expresia fr. *cage d'escalier*, așa cum se întâmplă și în *colivia scării*.

Rus. *jeemHUUar KjemKa*, unde *KjemKa* „cușcă, colivie”

Ucr. *cxodoea KjimKa*, unde *KjimKa* „cușcă, colivie”

Pol. *klatki schodowej*, unde *klatki* „cușcă, colivie”

Alb. *kafaz shkallësh*, unde *kafaz* „cușcă, colivie”

It. *gabbia delle scale*, unde *gabbia* „cușcă, colivie” (această sintagmă este mai puțin uzuală în italiană este *tromba delle scale*).

În ce privește germ. *Treppenhaus* ca posibil etimon pentru *casa scării*, trebuie să spunem că în perioada istorică în care apare această sintagmă în limba română (după ce germană își diminuase semnificativ puterea de iradiere pe care o avusese anterior) am văzut că înainte de 1945, conceptele respective erau denumite cu expresii de influență franceză (*cușca*..., *colivia*..., *golul*...), cu alte cuvinte nici înainte de 1945 germană nu s-a făcut simțită în acest domeniu.

Vom încerca în final să răspundem la următoarea întrebare de ordin teoretic: trebuie să reflecte dicționarele limbii române această situație? Am arătat că în *colivia scării* substantivul *casă* este la origine fr. *cage*, deci cu totul altceva decât vechiul *casă* „clădire”, moștenit din latină, cu care s-a identificat numai în urma etimologiei populare. În consecință, pledăm pentru scoaterea sintagmelor *casa scării* și *caja scării* din articolul *casă* „clădire” și crearea unui articol de dicționar pentru cuvântul-titlu omonim (în DEX ar fi *casă*), cu sensul global „spațiu destinat construcției, rezervat pentru diverse amenajări sau instalații speciale”, concrete

exclusiv?) în cele două sintagme: *cu.ta scării și casa ascensorului*. La etimologie ar trebui se arate că esle vorba de un împrumut din fr. *cage [d'escalier, d'ascenseur]*, să se menționei că forma originară *caja scării* a circulat și mai circulă sporadic în unele medii și că formți generalizată *casa scării/ascensorului* este rezultatul unei etimologii populare, favorizată și dți factori ce țin de eufonia structurii: *caja scării > casa scării*.

Vom încheia reamintind cele două mari tipuri de demers etimologic la care ne-ari referit la început: *eimologie-ohgine vs etimologie biografie*, pentru a ne exprima convingerea că etimologia-origine, așa cum este ea practică în majoritatea dicționaruloj limbii române din perioada actuală, este adesea ruptă de viața reală a cuvintelor și de origine lor reală, deci este adesea insuficientă.

Surse

- Arghezi, Tudor, 1965, *Ochit maicii Domnului*, in *Scrieri*, voi. 9, București, Editura peru™ Literatură (roma publicat prima dată în 1934).
- Barbu, Daniel, 2001, *Bizant contra Bizant*, București, Editura Nemira.
- Breban, Nicolae, 1994, *Bunavestire*, București, Editura Albatros [roman scris între 1972-1974 și publicat primri; dată în 1977],
- Călinescu, George, 1968, *Scrinul negru*, in *Opere*, voi. 7, București, Editura pentru Literatura [romanul a fojși publicat în volum prima dată în 1960 și fusese publicat anterior în foileton în *Viața Românească*, în 1956]
- Cărtărescu, Mircea, 1996, *Orbilor. Aripa stângă*. București, Humanias
- Cărtărescu, Mircea. 2002, *Orbitor. Corpul*. București, Humaml.is.
- Cimpoicșu, Petru, 2001, *Simian liftnicul. Roman cu îngeri și moldoveni*, Iași, Polirom.
- Cioculescu, Radu, 1995, traducător al romanului *Sodama t>i Gamoiu* de Marcel Proust, București, Editura Univ. [traducere publicată prima dată il) 1970].
- Cosașu, Radu, 1997, *O supraviețuire cu Oscar*, București, Editura Hasefer.
- Deleanu, Andrei Ion, 1969, Iraducător al romanului *Nostramo* de Joseph Conrad, București, Editura pen Literatură Universală
- Dragul, Vast Ic, 1979, *Ana gotică în România*, București, Editura Meridiane
- Ivănescu, Mircea. 1971, traducător al romanului *Zgomotul și furia* de William Faulkner, București, Editu _Jnivrs.
- Lazurca, Cătălin, 1998, traducător al nuvelei *Cercul de familie* de Danilo Kis, în *Europa Centrală: Memon paradis, apocalipsă*, volum coordonat de Adriana Babeți și Cornel Ungureanu, Iași, Editura Polirj [Cătălin Lazurca este publicist și scriitor, n. 1973, la Timișoara].
- Nersesian, Anais, 19947 *Parfumul rochiei*, București, Editura Araral [Anais Nersesian, a. 1938, București, poetă, prozatoare, traducătoare de origine armeană].
- Oprescu, George (ed), 1970, *Istoria artelor plastice în România*, voi. 2, București, Editura Meridiane.
- Paven, Iustin Ștefan, Mihai Rădulescu, 1996, *Dumnezeul meu, de ce m-oi părăsit?* București, Editura Ramida,
- Petrescu, Camil, 1988, *Un om între oameni*, voi. 2, București, Cartea Românească [prima ediție: 1955].
- Petrescu, Cezar, 1961, *Drumul cu plopi*. București, Editura pentru Literatură [prima ediție: 1924].
- Popescu, Radu, 1954, *Alexandu Sahia - amintiri despre un contemporan*, în revista *Viața Românească*, București voi. 5, pp. 252-272.
- Ralea, Catinca, 1968, traducătoare a romanului *Centaurul* de John Updike, București, Editura pentru Literatu; Universală [Catinca Ralea, n. 1929 - d. 1981], traducătoare din literaturile engleză, americană și fran este fiica filosofului și esteticianului Mihail Ralea].
- Revista economică*. 1985, Institutul Cenlral de Cercetări Economice, Consiliul Suprem al Dezvoltării Economf si Sociale, București.
- Rondelet, Jean, 1804, *Trăite thâorique etpractique de l'art de batir*, voi. 2, Paris.
- Vătășianu, Virgil, 1959, *Istoria arteifeudale în Țările Române*, București, Editura Academiei Române.
- Vianu, Tudor, 1971, *Poezia lui Ion Pillat*, în *Opere*, voi. 3, București, Editura Minerva [eseu publicat prima dl în 1934].

Sigie (dicționare)

- UAKCIAKUI - Sab. Pop-Barcianu, *Vocabulariu român-nemțesc*, Hermanstadl, Sibii, Tipanul și Steinhausen, 1868.
- RAKCIANU) - Sab. Pop-Barcianu, *Dicționar român-german și german-român* Ediția a treia. Re dedr. P. Barcianu. Sibii, W. Krafft, 1900.
- CADE - I-A. Candre.l - Gb. Adamescu, *Dicționarul enciclopedic ilustrat*. Partea I- *Dicționar trecut ji de astă:i* de I.-A. Candrea. Partc.i II: *Dicționarul istoric și geografic universal* București, Editura „Cartea Românească” [1926-1931]
- da - *Dicționarul limbii romane* [scrie veche]. Sub conducerea lui S. Pușcanu. A-C, D. București, Academia Rum ânăVSo cec/Tipografia Ziarului „Universul”, 1913-1948
- ER- *Dicționar enciclopedic român*. 4 voi., București, Editura Politică, 1962-1966.
- de X - *Dicționarul explicativ al limbii române*. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Io a II-a. București, Editura Univers Enciclopedic, 1998.
- „IXI - *Dicționar aplicativ ilustrat al limbii române*. Coordonor științific E. Dirna, Chișină Gunivas, 2007.
- rxhH - *Dicționar g'rmun-român*. Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iord București, Edilura Univers Enciclopedic, 2007.
- DL - *Dicționarul limba române literare contemporane*. Sub directa prof. univ. D. Macrea și ac voi., [București], Editura Academiei Române, 1955—1958.
- DLK - *Dicționarul limbii române Serie nouă*. Redactori responsabili: acad. Iorgu iordan, acad. Coteanu, acid. M. Sala și acad. Gh. Mihăilă. D, E, L-Z, București, Academia Română 1965-2010
- DM - *Dicționarul limbii române moderne*. Sub direcția prof. unii' D Macrea, [București] 1958
- OTi-Ing. Z Kamiol. ing. C. Neumann. prof. R. Țițeica, *Dicționar politehnic*. București, Edilura
- DP, - *Dicționar politehnic*. Ediție revizuită și completată sub conducerea prof. dr. docent R. Editura Tehnică, 1967.
- DTT - *Dicționar de termeni tehnici*. Elaborai sub conducerea prof. dr. docent R. Țițeica Tehnică, 1972.
- FEW - W. von Wanburg et al., *Franzosiichet Etymologisclies Wdrtrchuch. Dine darstellung a • sprachschatzss*, 25 volumes. Bonn/ Hcidelberg/ Leipzig-Berlin' Băle, Klopp/ Wmter 1922-2002.
- LM - A. T Laurian și I. C. Massim. *Diqionanui limbai rymane*, 3 lomuri, București, So Români' Nou;) Tipografie a Laboralonlor Români, 1871 -1877
- LTRJ - *Lexiconul tehnic român*. 7 voi., București, Editura Tehnicii. 1949-1955.
- LTR; - *Lexiconul tehnic român*. 19 voi. Elaborare nouă. întocmită prin îngrijirea A.S.I.T. conducerea prof. R. Rădulț. București, Editura Tehnică, 1957-1968.
- M.D. ENC. - *Mic dicționar enciclopedic*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1972
- MDA - *Micul dicționar academic*. 4 voi. Sub conducerea acad. I. Coteanu. Redactori responsabili I. Dănăilă, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001-2003
- NDU - *Noul dicționar universal al limbii române*. I. Oprea, C-G. Pamfil, R. Radu, V. Zăsrmiu, Litera Internațional, 2006.
- NODEX — *Noul dicționar explicativ al limbii române*. București, Editura Litera Internațional, 200
- Petit Robert - *Le nouveau Petit Robert. Dictionnaire alphabetique et analogique de la languefr* edition du Petit Robert. Texte remanie er amplifie sous la direction de J. Rey-Dehove et Robert- SEJER 2009.
- POLEU - G. A. Polizu, *Vocabular româno-german, compus și întocmii cu privire la trebuiri de... înavuțit și cores de G. Bariț*. Brașov, 1857.
- PONTBRIANT- R. de Pontbriant, *Dicționar româno-frances*. București - GSttingcn - Paris. 1862. *- W. Meyer-Liibke, *Romanisciics Erymologiaches Worterbuch*, ediția a treia, HeidelbCTg, [primaediție 191 1-1920].
- SCRIBAN^A. Scriban, *Dicționarul limbii românești*. Edițiunea întâia. Iași, Institutul de Arte Gra
- ÎAINEANU, - L. Șăineanu, *Dicționar universal al limbii române*. A șasea edițiune revăzută și •mg ***** românesc", Craiova, 1929.
- °(1903)-H Tiktin, *Rumänisch-deutsches Worterbuch* Band I-III Bukarest, Staatsdruck

- TDHG:** - H. Tiklin, *Rumdnisch-deutsches Wörterbuch*. 2., überarbeitete und ergänzte Auflage von P. Miron. Band 1-1H. Ouo Harrassowitz. Wiesbaden, 1986-1989.
- TDGRJ** - H. Tjktin, *Rumanisch-deutsches Wörterbuch*. 3., überarbeitete und ergänzte Auflage von P. Miron und Liider. Band MII. Cluj-Napoca, Clusium, 2000-2005.
- T L F** - Imbs (PauyQuemada (Beniard) (dir.). 1971-1994. *Tresor de la langue française. Dictionnaire de la langue du XUC et du XX* siec/e (1789-1960)*, 16 volumes. Paris, Editions du CNRS/Gallimard, site interne] <http://atilf.atilf.fr/tlf/>. htm.

Bibliografie

- Avram, K. 1997, *Contribuții etimologice*. București. Editura Univers Enciclopedic.
- Avram, A., 2000, *Probleme de etimologie*. București, Editura Univers Enciclopedic.
- Avram, A., 2001, *Abi contribuții etimologice*, București, Editura Univers Enciclopedic.
- Dumistrăcel, S., 2001, *Până-n pantele albe. Expresii românești Biografii - motivații*. Ediția a II-a, revăzută . augmentală, Institutul European, Iași [ediția I . 1997].
- Frătilă, V., 2000, *Etimologii. Istoria unor cuvinte*. București, Editura Univers Enciclopedic.
- Graur, Al., 1963, *Etimologii românești*, [București], Editura Academiei.
- Graur, Al., 1975, *Alte etimologii românești*. București, Editura Academiei.
- Loșonji, D., 2001, *Soluții și sugestii etimologice*, București, Editura Univers Enciclopedic.
- Loșonji, D., 2007, *Certitudini și ipoteze etimologice*. București, Editura Academiei Române.
- Mărgărit, I., 2007, *Comentarii etimologice și semantice*. București, Editura Academiei Române.
- Nestorcsu, V., 2006, *Din viața cuvintelor românești*. București, Editura Academiei Române.

De la methode t/i lejucongrphie

La biographie d un syntagme : casa scării „cage d'eseaer”.

Resume

Dans Partide **im** se preoccupe de l'origine el de la biographic du syntagme *casa scării*. La conceptiog sous-jacent est celle de la « l'ctymologic-biographîc », qui prevoit d'ecrir l'histoirc de la presence des lexemesll l'inlerieur du lexique et de decrire les changements qui les ont affectes. On remaf<]ue que les dictionnaires rouniain **manquent** â celle exigence moderne, en se **Ciîntentanl** de piatiquer une ires succincte « etymologifi origine », qui ne rend pas compte sur la vie recile des mots.

MÂNCĂM „CU STIL”: DENUMIRI METAFORICE ÎN LIMBAJUL CULINAR ROMÂNESC

Oana CHELARIU
Fac
Universitate

Prezentul articol încearcă să investigheze, dintr-o perspectivă interdisciplinară, un domeniu lingvistic românesc Metafora culinară va fi analizată din perspectiva conjugată a retoricii, s cognitive promovate de Lakoff și Johnson, cu deschideri (moderate) spre semiotică și analiza ale imaginarii. Am urmărit să omagiez astfel, cu modestele mele puteri, spiritul atât de mo profesoare. Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, care a poposit de-a lungul timpului în varii dom (fonetică și fonologie, dialectologie, gramatică istorică, istoria limbii literare, stilistic pragmatică lingvistică și literară) cu aspirația unor sinteze interdisciplinare superioare. Spe așternute în liniștea albă a hârtiei, să poată exprima afectuoasa considerație pe care î-o port de

1. De la arta gastronomică la fantezia onomastică

Hrana, sub toate aspectele ei (procurarea ingredientelor, prepar servire, consumare, reclamă etc.), ține de sfera vitală a existenței umane. legată de dimensiunea biologică a omului, dar exprimă, în egală măsură, Claude Levi-Strauss într-o lucrare de referință din domeniul antropologiei *natură* la *cultură* prin însuși actul care transformă „ceea ce este crud” în „ce elaborat”. Odată instalată în sfera culturii, mâncarea a acumulat valori mult practici initico-magice (ritual, tabu), religioase (sărbători, împărtașanie, (ospitalitate, circumstanțe festive, etichetă, modă, consumism, dietă, stereotip sau simbolice², modelând astfel „structurile antropologice ale imaginarii”³.

Devenită *semn*, hrana intră în sfera de analiză a semioticii odată pionierat al lui Roland Barthes care se întreba:

*«Qu'est-ce que la nourriture? Ce n'est pas seulement une collection de produits. / statistiques ou dietetiques. C'est aussi et en meme temps un systeme de commu d'images, un protocole d'usages, de situations et de conditions.»*⁴.

Prezenta lucrare își propune să investigheze metafora în limbajul culinar dintr-o perspectivă relorico-stilistică, dublată de una cognitivistă pe linia des Lakoff și Mark Jcirtson(1980). Ea va încerca să propună totodată, acolo unde o perspectivă semiotică, respectiv o analiză profundă a structurilor in alimentează creația lingvistică propriu-zisă. Cercetarea noastră nu are un ca

¹Levi-Strauss 1969 [ed fr. 1964],

In *Dicționarul de simboluri* al lui Chevalier/ Gheerbrant (1994) figurează un număr imp a imentecu semnificații universale sau specifice unei anumite culturi.

Ase vedea Durând (1977: 319), care afirmă, odată cu Bachelard, că masticarea este, în plan asimilare a substanței lumii, că „realul este, în primul rând, un aliment.”

²Barthes(191. 979).